

СИЛАБУС
з дисципліни «Заповідна справа»
на отримання ступеню вищої освіти «бакалавр» за спеціальністю
242 «Туризм»

Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

Обсяг курсу – 4 кредити (ECTS): 30 годин лекції, 30 годин – практичні заняття, 60 годин – самостійна робота, залік.

Викладачі курсу **Кобелєва Даля Леонідівна** к.філос.н., старший викладач ЗВО кафедри ЮНЕСКО «Філософія людського спілкування» та соціально-гуманітарних дисциплін (<http://new.khntusg.com.ua/staff/kobelieva-dalja-leonidivna>)

Кравчук Надія Леонідівна, асистент кафедри ЮНЕСКО «Філософії людського спілкування» та соціально-гуманітарних дисциплін

ОПИС КУРСУ

Пререквізити (базові знання необхідні для успішного опанування компетентностями). Базові знання з дисциплін: «Всесвітня спадщина ЮНЕСКО», «Краєзнавчо-туристична діяльність», «Спеціалізований туризм», «Музезнавство, екскурсознавство, охорона пам'яток», «Рекреаційні комплекси України та світу, курортна справа», «Сільський зелений туризм».

Постреквізити. Продовжують вивчення даного предмету наступні дисципліни: «Краєзнавчо-туристична діяльність», «Спеціалізований туризм», «Рекреаційні комплекси України та світу, курортна справа».

Коротка анотація дисципліни (загальна характеристика, особливості, переваги).

Структуру та зміст курсу спрямовано на вивчення науково-теоретичних засад та особливостей організації заповідної справи в Україні у порівнянні з міжнародними підходами та нормами. В процесі навчання вивчаються історичні віхи заповідної справи в Україні, законодавча база, категорії природно-заповідних територій Міжнародного союзу охорони природи та природно-заповідного фонду України. Розглянуто питання, пов'язані з організацією, функціонуванням, охороною природнозаповідних територій та об'єктів, управлінням, особливостями проведення наукових досліджень в межах природно-заповідного фонду, основними принципами концепції створення Всеєвропейської і національної екологічної мережі, збереженням біотичного та ландшафтного різноманіття, стратегією і перспективою розвитку заповідної справи, структурою та класифікацією природоохоронних територій світу і формами міжнародного співробітництва в галузі організації, збереження та використання природоохоронних територій. Увагу приділено аналізу сучасного стану щодо взаємозв'язку охорони природи та туристичної галузі.

Вивчення даної дисципліни дає можливість здобувачу вищої освіти:

знати:

- етапи історичного і концептуального розвитку та сучасний стан заповідної справи;
- екосистемні функції заповідних територій та їх роль щодо збалансованого розвитку;
- чинне міжнародне і національне природоохоронне законодавство у сфері заповідної справи;
- принципи збереження, відновлення та розширення територій та об'єктів ПЗФ;
- принципи формування національної, регіональних та локальних екомереж, загальні поняття про Всеєвропейську екомережу і відповідні нормативно-правові документи;
- підходи до організації охорони, наукових досліджень, ведення Літопису природи, рекреаційної, освітньої та інформаційної діяльності на базі об'єктів-установ ПЗФ.

вміти:

- використовувати знання заповідної справи та особливості формування екомережі для збереження ландшафтного та біорізноманіття;
- обґрунтовувати доцільність заповідання нових територій на основі даних про географічний, екосистемний та економічний стан територій з використанням відповідних критеріїв створення заповідних об'єктів і територій;

- використовувати принципи заповідання територій;
- розробляти проекти організації території об'єктів ПЗФ;
- проводити наукові дослідження в заповідних екосистемах, організовувати еколого-освітню, просвітницьку, рекреаційну діяльність та громадський контроль.

Мета та основні задачі дисципліни.

Метою викладання навчальної дисципліни «Заповідна справа» є засвоєння майбутніми фахівцями-екологами необхідного мінімуму знань про екополітичні, теоретичні та практичні основи, нормативно-правове, наукове та інституційне забезпечення заповідної справи та формування у них навичок із охорони та управління об'єктами і територіями природно-заповідного фонду та екомережі, їх створення та розширення.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є сфера природоохоронної діяльності щодо природних територій та об'єктів з особливим охоронним статусом, їх структура, класифікація, управління та організація заповідної справи в Україні в контексті збалансованого розвитку.

Завдання:

- мотивування необхідності заповідання та визначення поняття про місця заповідної справи в сучасній природоохоронній діяльності в контексті концепції збалансованого розвитку;
- розкриття основних форм функціонування об'єктів природно-заповідного фонду (ПЗФ), їх значення для збереження біотичного різноманіття та підтримки біогеохімічних циклів;
- складання уяви про сучасний стан, загальні принципи формування мережі об'єктів, територій та акваторій ПЗФ, їх класифікацію, а також про формування екомережі;
- ознайомлення студентів з основними нормативно-правовими актами в галузі заповідної справи у світі та Україні (конвенціями, кодексами, законами, указами та ін.);
- формування у студентів вміння застосовувати набуті знання для наукового обґрунтування створення об'єктів та територій ПЗФ та управління ними, а також про систему їх інституційної підтримки як галузі діяльності;
- закладання розуміння специфіки наукових досліджень, моніторингу, рекреаційної, освітньої та інформаційної діяльності об'єктів-установ ПЗФ.

Компетентність, що забезпечує. Вивчення дисципліни має прикладну орієнтацію, передбачає підготовку до виконання функціональних обов'язків з організації та розробки заходів формування і функціонування екологічної мережі України для збереження біологічного і ландшафтного різноманіття на еталонних територіях в умовах сталого розвитку:

- здатність визначати чіткі критерії та пріоритети при ідентифікації територій різного статусу охорони природи, з використанням знань про принципи побудови елементів екомережі, просторової диференціації різних категорій та об'єктів природно-заповідного фонду на певній місцевості;
- здатність оперувати знаннями основних засад і принципів державної екологічної політики законів, концепцій, методології і методів захисту довкілля;
- здатність використовувати системний аналіз при розробці та вирішенні екологічних питань від локального до глобального масштабів;
- здатність застосовувати набуті знання з предметної галузі заповідної справи, сучасних методик і технологій для розробки заходів щодо збереження біо- та ландшафтного різноманіття при формуванні структурних елементів екомережі;
- здатність до комплексного планування, економічного регулювання, організації та здійснення моніторингових програм на певній території;
- здатність застосовувати сучасні уявлення про диференційно-ієрархічний підхід при аналізі об'єктів природного середовища різного ступеня та статусу охорони, класифікацію екосистем як імперативу Національної екомережі (ECONET) України;
- здатність використовувати знання технологій, економічних та регуляторних інструментів охорони і відновлення довкілля та природних ресурсів;

- здатність до проведення моніторингу та управління екологічними ризиками для мінімізації екологічних небезпек на об'єктах ПЗФ;

- здатність забезпечувати необхідний рівень охорони праці при вирішенні професійних завдань; на об'єктах ПЗФ.

Результати навчання. За результатами вивчення курсу здобувачі вищої освіти можуть ПРН 1 знає теоретичні засади побудови єдиної функціонально виправданої системи охорони природи, що максимально враховує природні цикли та процеси; знання положень і вимог законодавчо-нормативних документів міжнародного й національного рівнів в галузі заповідної справи; знання принципів та методологічних підходів до проведення екологічного контролю і аудиту; знань про критерії та екологічний зміст ключових, транзитних та буферних територій екомережі; розуміння специфіки формування та функціональної організації екомережі України у порівнянні із іншими екомережами країн Європи, Світу; розуміння принципів збалансованого природокористування для забезпечення реалізації превентивних заходів з охорони довкілля та збереження природних ресурсів; розробляти рекомендації щодо оптимального, з екологічної та економічної точки зору, використання природних ресурсів у нових наукових розробках для реалізації стратегії оптимізації функціонування системи екомережі в цілому; організувати первинний облік і контроль щодо критеріїв та екологічного змісту ключових, транзитних та буферних територій екомережі; розробляти науково-обґрунтовані рекомендації для підтримки управлінських рішень у природоохоронній і природовідновлювальній діяльності; організувати моніторингові програми на певній території, розраховувати показники ефективності функціонування та просторової структури екомережі.

Структура курсу

Змістовий модуль 1. «Науково-теоретичні засади заповідної справи»

Лекції:

Тема 1. Етапи історичного розвитку заповідної справи.

Тема 2. Класифікація територій та об'єктів ПЗФ.

Тема 3. Правове забезпечення заповідної справи в Україні.

Тема 4. Землі ПЗФ.

Тема 5. Основні засоби збереження територій та об'єктів ПЗФ.

Практичні заняття:

Тема 1. Міжнародні аспекти розвитку заповідної справи в Україні.

Тема 2. Рекреаційне навантаження.

Тема 3. Характеристика об'єктів природно-заповідного фонду України.

Тема 4. Міжнародні природоохоронні конвенції та угоди.

Змістовий модуль 2. «Організація заповідної справи в Україні»

Лекції:

Тема 6. Визначення стадії рекреаційної дигресії природних комплексів і об'єктів.

Тема 7. Типи заповідних територій в Україні.

Тема 8. Червона книга. Зелена книга.

Тема 9. Структурні елементи та складові національної екомережі.

Практичні заняття:

Тема 5. Визначення розміру шкоди заподіяної порушенням законодавства про природно-заповідний фонд внаслідок незаконного добування чи знищення об'єктів тваринного світу, пошкодження або знищення їх жител та споруд, місць перебування і розмноження.

Тема 6. Визначення максимального рекреаційного навантаження на природні комплекси і об'єкти у межах природно-заповідного фонду України за зонально-регіональним розподілом природних комплексів.

Тема 7. Наукове забезпечення ведення Червоної та Зеленої Книг України.

Тема 8. Заповідні території гірських районів України.

Тема 9. Концепція сталого розвитку.

Змістовий модуль 3. «Міжнародна природоохоронна діяльність.»

Лекції:

Тема 10. Заповідна справа як галузь міжнародної природоохоронної діяльності.

Тема 11. Механізм забезпечення міжнародно-правової охорони природно-заповідних територій.

Тема 12. Економічні аспекти управління природно-заповідним фондом.

Тема 13. Міжнародна співпраця в сфері охорони природи.

Тема 14. Всесвітня культурна і природна спадщина.

Тема 15. Наукові дослідження на заповідних територіях.

Практичні заняття:

Тема 10. Визначення ступеня рекреаційної стійкості природних комплексів і об'єктів.

Тема 11. Інвентаризаційний менеджмент.

Тема 12. Розробка екологічної стежки.

Тема 13. Проектування екомережі.

Тема 14. Використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів ПЗФ.

Тема 15. Надання рекомендацій щодо регулювання відвідуваності екологічних стежок та туристичних маршрутів в межах природних комплексів і об'єктів.

Політика курсу – жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються. У випадку таких подій – реагування відповідно до Положення про академічну доброчесність учасників освітнього процесу.

Система оцінювання – оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою. Бали нараховуються за наступним співвідношенням: **модуль 1** – 30 % семестрової оцінки; **модуль 2** – 30 % семестрової оцінки; **залік** – 40 % семестрової оцінки.

Інформаційні ресурси

Бібліотека ім. В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbu.gov.ua/>

Бібліотека ім. В.Г. Короленко. URL: <http://korolenko.kharkov.com/>

Бібліотека ХНТУСГ. URL: <https://library.khntusg.com.ua/>

Електронна бібліотека. URL: <http://lib.meta.ua/>

Студентська електронна бібліотека URL: <http://www.lib.ua-ru.net/>

Нормативно-правова база України URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/>

Державна служба статистики України URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>